

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת תזריע מצורע תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקע"ו

דרשת פרקי אבות

במשנה (אבות ב-יב) רבי יוסי אומר יהי ממון חברך חביב עליך כשלך, והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך וכו' ע"כ. ויש להבין הקשר של שני דברים אלו. וגם למה לא ביאר במה יתקין עצמו ללימודו כדי שיצליח.

ונראה דאיתא בגמרא (בבא מציעא ה:) סתם רועה פסול [לעדות, דסתמיה גולן הוא, שמרעה בהמותיו

בשדות של אחרים] ע"ש. וכמו שמצינו באברהם, ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט (בראשית יג-ז), וברש"י שהיו רועיו של לוט רשעים, ומרעים בהמתם בשדות אחרים, ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל ע"ש. ואם כן יש לרועים נסיון תמידי של איסור גזל. והעצה לזה הוא, לזכור שיש בורא עולם המשגיח על הכל. וכמאמרם (אבות ב-א) הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מה למעלה ממך, עין רואה, ואוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים ע"כ. על כן נטע ה' בטבע העדר, דעיזי מסגי ברישא, כדי לזכור על ברייתו של עולם, אשר מתחלה הארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום, ויאמר אלקים יהי אור (בראשית א-ב), ומזה יתבונן כי יש עין רואה, ולא יכשל בחטא.

אך יש בזה עוד ענין, כי לא רק קודם הבריאה היתה חשוכא ברישא, אלא גם תחלת הבריאה היתה כן, כי הכתוב אומר בראשית ברא 'אלקים' (א-א), וברש"י ולא אמר ברא הוי"ה, שבתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת הרחמים, ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב (להלן ב-ד) ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים (ב"ר יב-טו) ע"כ. ולכן העוים שהם שחורות הולכים בראש, שזה רומז לדין, ואחר כך הולכים הכבשים הלבנים הרומזים לרחמים, כברייתו של עולם, שעלה במחשבה לברוא העולם בדין, שזהו בחינת חושך, ואחריו

דהנה פרשתנו עוסקת בדיני נגעים הבאים על האדם על עסקי החטא לעוררו לתשובה. ואיתא במדרש (ויק"ר יז-ד) אין בעל הרחמים נוגע בנפשות תחלה וכו' אף במצרים כן, ויסגר לברד בעירם ומקניהם לרשפים (תהלים עח-מח), ואחר כך ויך גפנם ותאנתם וישבר עץ גבולם, ואחר כך ויך כל בכור בארצם ראשית לכל אונם וכו'. ואף נגעים הבאים על האדם, תחלה הן באים בביתו, חזר בו טעון חליצה, ואם לאו טעון נתיצה, הרי הן באים על בגדיו, חזר בו טעון כביסה, ואם לאו טעון שריפה, הרי הם באים על גופו וכו' ע"ש. ובאמת כן איתא בזה"ק (תיקוני זוהר קמג:) אית מאן דפרע בממוניה ואית מאן דפרע בגופיה ע"כ. והחכם עיניו בראשו, שיתעורר תיכף ומיד כאשר רואה היזק בממונו, ובזה ינצל מנגעי אדם הבאים אחר זה.

ונראה דזהו שאמר הכתוב במעלתם של ישראל, הנך יפה רעיתי וגו', שערך כעדר העזים שגלשו מהר גלעד (שיר ד-א). והכוונה דאיתא בגמרא (שבת עז:.) רבי זירא אשכח לרב יהודה דהוה קאי אפיתחא דבי חמוה, וחזייה דהוה בדיחא דעתיה, ואי בעי מיניה כל חללי עלמא [פירוש דברים הנעשים בכל חלל העולם] הוה אמר ליה. אמר ליה מאי טעמא עיזי מסגן ברישא [מהלכות בראש העדר] והדר אימרי. אמר ליה כברייתו של עולם, דברישא חשוכא והדר נהורא [סתם עזים שחורות, סתם רחלות לבנות] ע"כ. ויש

העון, והיה יודע בשרטוטים. וזהו שאמר והנה נרפא נגע 'הצרעת' מן הצרוע (ד-ג), בה' הידוע, שראה שנמחה העון מעיקרו וכו' ע"ש. וזהו שדרשו בתורת כהנים, ובא אשר לו הבית והגיד לכהן 'לאמור' (יב-לה), שיאמר לו הכהן דברי כבושים, בני, אין הנגעים באים אלא על החטא וכו' ע"ש.

והנה נמנה בין החטאים הללו, עון גול וצרות העין, ודרשוהו חז"ל (שם) דכתיב (יד-לו) וצוה הכהן ופנו את הבית, ותנא הוא כנס ממון שאינו שלו יבא הכהן ויפנה ממנו. ועל צרות העין דכתיב (שם יד-לה) ובא אשר לו הבית וכו', מי שמיוחדו ביתו לו [ואינו מהנה לאחרים משלון] ע"כ. וזה שייך בנגעי בתים, וכאשר לא שב מחטאו, באים עליו נגעי אדם.

ונראה דאיתא בגמרא (בבא בתרא טז.) אשר בשערה ישופני (איוב ט-יז), אמר רבה איוב בסערה חרף ובסערה הושיבוהו, אמר לפניו רבונו של עולם שמא רוח סערה עברה לפניך ונתחלף לך בין איוב לאיוב, בסערה הושיבוהו דכתיב (שם לח-א) ויען ה' את איוב מן הסערה [לשון שיער] ויאמר אור נא כגבר חלציך ואשאלך והודיעני, אמר לו הרבה נימין בראתי באדם, וכל נימא ונימא בראתי לה גומא בפני עצמה, שלא יהו שתים יונקות מגומא אחת, שאלמלי שתים יונקות מגומא אחת מחשיכות מאור עיניו של אדם, בין גומא לגומא לא נתחלף לי, בין איוב לאיוב נתחלף לי ע"כ.

וביאר במהרש"א (שם) כי איוב נסתפק בהשגחה פרטית, וטען שה' מסר את ההשגחה למלאכים הממונים על כוחות הטבע (רוח סערה), ואם כן, הם עלולים לטעות ולשנות, ונתחלף להם בין איוב לאיוב, והשיבו ה' מחכמת היצירה, שהוא יתברך משגיח בפרטי הדברים, אפילו הוא כחוט השערה ע"ש. ואם כן שערות האדם מלמדים את האדם שיש השגחה פרטית בעולם.

ואיתא עוד במדרש תנחומא (בפרשתנו ו') מעשה בכהן אחד שהיה רואה את הנגעים, מטה ידו בקש לצאת לחוצה לארץ, קרא לאשתו אמר לה, בשביל שבני אדם רגילין לבא אצלי לראות את הנגעים, קשה עלי לצאת מעליהם, אלא בואי ואני מלמדך שתהא רואה את הנגעים, אם ראית שער של אדם שיבש המעין שלו תהא יודעת שלקה, לפי שכל שער ושער ברא לו הקב"ה מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו, יבש המעין יבש השער. אמרה לו אשתו, ומה אם כל שער ושער ברא לו הקב"ה מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו, אתה שאתה בן אדם

שיתף מדת הרחמים. ומטעם זה שה' מנהיג העולם ברחמים, על כן אינו פוגע בנפשות תחלה. והנה טומאת נגעי אדם תלוי בהשערות שבתוך הנגע, על כן אמר 'שערך', נגעי אדם שהם בשערות, המה דומים 'כעדר העזים', שהעזים הולכים בראש ואחר כך הכבשים, שמורה שמתחלה עלה במחשבה לברוא בדין, אבל בסופו בראו ברחמים, על כן גם נגעי האדם בהשערות באים לאחרונה, שאין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה.

וכבר ביארנו במקום אחר (עיין שמן ראש לפסח ח"א נא.) דבזה יש לומר לבאר מה שמצינו (שם יג-מד) בנגעי אדם, איש צרוע הוא טמא הוא, טמא יטמאנו הכהן בראשו נגעו. ולכאורה יש בזה אריכות הלשון ללא צורך. אך הנה האיש ההוא אשר בא אל הכהן עם נגעי גופו, כיון שאין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, הרי כבר עבר עליו נגעי בית, ואחריו נגעי בגדים. ואף שראה כבר פעמיים דברים שאינם ממנהגו של עולם להתהוות נגעי בגדים ונגעי בתים, והמה אותות ופלאים המיוחדים לישראל להזהירם מחטא, אף על פי כן לא שם אל לבו לשוב עד שבא עליו גם נגעי הגוף, הרי זה מורה על רוע נפשו והטומאה הגדולה אשר שורה בו, שהוצרכו מן השמים להביא עליו נגעי גופו.

ועל כן אמר, איש צרוע הוא טמא הוא, והראיה כי 'טמא יטמאנו' הכהן, הרי הכהן טימא אותו כבר פעמיים בביתו ובבגדו, ולא רק עתה התחילו אצלו הנגעים, רק מכבר באו עליו נגעים. ואם כן 'בראשו נגעו', חוץ מהעבירה עצמו שעבורה בא אליו הנגע, יש גם בראשו נגע ומחלה, כי מוחו נפגע ומטושטש, לראות אותות שלא כדרך הטבע כבר פעמיים, המורים כי דרכיו צריכים תיקון, והוא עדיין כסיל בחושך הולך, באין מבין כי מפני הרעה שעשה אירעו לו דברים אלו.

*

אך לפי זה יש להבין, הלא כמה דרכים יש להקב"ה איך לעורר את האדם, ולמה בא הנגע בהבית דייקא ולא בשאר מסחריו או כליו. וכמו כן בנגעי אדם, למה נבחר נגעים דייקא, ולא בשאר חולי ומכאוב. ונראה דאיתא בגמרא (ערכין טז.) על שבעה דברים נגעים באין, על לשון הרע, ועל שפיכות דמים, ועל שבועת שוא, ועל גילוי עריות, ועל גסות הרוח, ועל הגזל, ועל צרות עין ע"כ. ובמדרש (ויק"ר יז-ג) חשיב עשרה דברים ע"ש. וכתוב בש"ך בפרשתנו (ד"ה וראה הכהן) שהכהן היה רואה מה שלא היה רואה שום אדם, שהיה רואה לעיקר הנגע שהנגע בא בסבתו שהוא

וזה מוסר השכל לבני אדם איך יש להזהר בממון חבירו, שלא יגע במה שאינו נוגע לו. חז"ל (בבא בתרא קסה.) אמרו רובן בגזל [רוב בני אדם חוטאים בגזל,]ברש"י בעין יעקב הגירסא חשודין על הגזל], כעין גזל, שמורין להיתרא במשא ומתן לעכב מריוח הראוי לחבריהם] ע"כ. והיינו שמכל קבוצה של שלשה בני אדם, יש מכשול כזה בשנים מהם. והיינו כי הרבה פעמים אדם מורה היתר לעצמו בשותפות ליקח לעצמו, מפני חשבונות שונות שיש לו עם השותף. או כאשר צריך לשלם למוכר או לפועל, ונושך קצת ממה שמגיע לו. או בירושת האב שהבנים נעשו שותפים בהרכוש תיכף בעת מיתתו, והנוטל כסף או שום חפץ מה שאינו מגיע לו הוא גזל ממש. וכאשר יש לו סכסוך עם חבירו, כל אחד חושב שהדין עמו, וכמה פעמים זה גזל, כי האדם משוחד, ואינו רואה נגיע עצמו.

ויש לו להאדם לסדר הדברים בינו ובין חבירו, או ללכת לבית דין של ישראל. ואם אי אפשר, יש גם אירגון של 'מיישר', שמוכנים בני אדם מומחים במסחר לעזור בזה, ויכולים על ידם לסדר הדברים. אבל המזמין לחבירו בערכאות, חוץ מגודל האיסור שמרים ידו בתורת משה, כל פרוטה שהוא מרויח בערכאות, שלא היה מגיע לידו על פי דין תורה, הרי זה גזל גמור, וכאשר מקדש בו אשה אינה מקודשת (שו"ת תשב"ץ ח"ב ענין ר"צ). ומזמן לזמן שומעים, איך בני אדם אחר מיתתם באים בחלום לבניהם שיסדרו החובות שהשאירו בחייהם. והחי יתן אל לבו לסדר הכל כאשר כחו עדיין אתו.

לכל אחד מושגח מן השמים כמה יהא רכושו, עד שגם בכסף היתר שהוא שלו, אין בידו של אדם להבטיח ולמסור עושרו לבניו אחריו, כי לכל אחד יש השגחה ומזל מיוחד. וכמו שהדור הקדום אחר המלחמה, היו רובן ככולן עניים ואביונים, ולא הניחו לבניהם דבר, ובניהם הצליחו בנכסיהם מעצמם. כמו כן לא מועיל מה שכוונס אדם ממון, כדי להשאיר לבניו אחריו. והיא גמרא מפורשת (עירובין נד.) אמר ליה רב לרב המנונא, בני אם יש לך [ממון], היטב לך, שאין בשאול תענוג, ואין למות התמהמה [עייכוב, כי פתאום האדם מת]. ואם תאמר אניח לבני חוק, בשאול מי יגיד לך [אם נשאר בידם, שמא יאבדוהו]. בני האדם דומים לעשבי השדה, הללו נוצצין [כלומר כשהן גדילין גדילה פרנסתן ועושרן עמהן, ואינך צריך להדאג עליהן], והללו נובלין [מתים, לשון והעלה נבל] ע"כ. ויש להאדם לנצל את ממונו לצורכו למצות ולמעשים טובים, כי לאסוף ולגנוז

כמה שערות יש בך, ובניך מתפרנסין על ידך, לא כל שכן שיזמן לך הקב"ה פרנסה, ובסופו נודמן לו פרנסה גם במקומו ע"כ. [והיינו על ידי שנתחזק בבטחונו בקונו, בא לו ישועה גם במקומו]. וכן הוא במדרש רבה בפרשתנו (טו-ג), והוסיפו שם, אמר רבי אבין משל לגנת ירק שהמעין לתוכה, כל זמן שהמעין לתוכה ירקה משחיר, פסק המעין הלבין ירקה, כך זכה אדם ושער שחור צמח בו, נרפא הנתק טהור הוא, ואם לאו ושער בנגע הפך לבן ע"כ. ולמדים אנו מזה מוסר השכל, אשר גם אשה חכמה מבינה זאת, איך יש השגחה עליונה על כל אחד ואחד, אם כל שער ושער יש לה מעין מיוחד שנוגע רק לחיותו של שער ההוא, ואין אחד שותה ממעין של חבירו, מכל שכן האדם מובחר הבריאה יש לכל אחד ואחד מעין שהוא מיוחד רק לבדו, הוא מושגח במיוחד מן השמים להמציא לו כל מה שצריך.

ובזה מובן מה שהחטא גורם נגע וחולשה בהשערות, כי האדם כל חיותו הוא מכח מימי התורה, ומטעם זה נברא ברמ"ח אברים ושס"ה גידין נגד מנין מצות התורה, וכאשר חוטא, וחסר ממנו פרט בתורה, אין מים בהמעין, ומתייבש השער, ושערה הפך לבן.

והנה המאמין האמיתי שיש השגחה פרטית בעולם על כל מעשיו, ומזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, ואין אדם נוגע במוכן לחבירו (יומא לו.), והוא לא יכול בעוצם ידו להוסיף אף פרוטה אחת שלא נקצב לו מתחלה, וכמו כן לא יגרע לו תמיד ממה שהקציבו לו. אדם כזה נזהר מאד בממונו, הוא לא גוזל ולא נוגע בפרוטה שאינו שלו, כי מכיר שלא יגיע לו הנאה מכסף כזה, וכמה דרכים למקום להפסידו. ועושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו (ירמיה יז-יא). ומה שנקצב לו, בלאו הכי יגיע לו בהיתר ולא באיסור. וגם לא יהיה צר עין על חבירו, כי לא יחסר לו שום דבר על ידי זה, ומצבו של בני אדם אחרים אינו נוגע לו כלל, כי לכל אחד יש השגחה פרטית.

ולכן כאשר נלקה האדם בגזל או בצרות העין, באים עליו נגעים דייקא, שטומאתו וטהרתו תלוי בהשערות, שיתבונן כל שער יש לו מעין המחיהו, וממנה נתהווה השחרות והלבנינות בהשערות. ומזה ילמד המצורע פרק באמונה, וכמו שהבינה אשת הכהן, אם לכל שער ברא ה' מעין בפני עצמו המפרנסו ומחיהו, אתה בן אדם כמה שערות יש בך, ובניך מתפרנסין על ידך, לא כל שכן שיזמין לך הקב"ה פרנסתך בהיתר, ואין לך לנגוע במה שאינו שלך.

האדם פרנסתו בהיתר, אז לא יומשך התורה להיות ירושה אצל בניו, ורק מי שהוא זהיר מממון אחרים, או יומשך ירושת התורה, כאשר יש שלשה דורות תלמידי חכמים, וכמאמרם (בבא מציעא פה.) כל מי שהוא ובנו ובן בנו תלמידי חכמים, תורה מחזרת על אכסניא שלה.

*

ג נרמז בזה, כי הכתוב אומר (תהלים עח-ע) ויבחר בדוד עבדו ויקחהו ממכלאות צאן, מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו. ופירש בויגד משה (על תהלים שם) כי סתם רועה גזלן הוא (בבא מציעא ה.), אמנם דוד מלכא משיחא, כיון שאפילו במקום כזה שרוב רובם נכשלים בגזל, היה הוא כשר ונאמן, לכן דוקא מחמת זה בחר בו ה' לנהל את צאן עמו ועדת מרעיתו. וזהו שדקדק הכתוב לומר, דמהאי טעמא ויבחר בדוד עבדו, להיות מלך על עם ה', כי ויקחהו ממכלאות צאן, שהרי לקחו ממקום מרעה הצאן, וראה שם את עבודתו הישרה משאר הרועים, שהם רובם נכשלים וגוזלים, והוא עמד בצדקו גם במקום זה שלא כרובא דרובא דאינשי. ולכן מאחר עלות הביאו, נטלו ה' ממרעה הבהמות, והביאו לרעות ביעקב עמו ובישראל נחלתו, לנהל עדת ישורון הוא ובניו לעולמי עולמים ע"כ.

ה ר"י אנו רואים כי הגם שאביו ישי היה צדיק מופלג, אחד מארבעה שמתו בעטיו של נחש (שבת נה:), אף על פי כן לא זכה דוד למדריתו רק עבור שעמד שלם בנסיון ולא נכשל בגזל במרעה הצאן. וכן איתא במדרש (שמו"ר ב-ג), אין הקב"ה נותן גדולה לאדם עד שבדקהו וכו'. בדק לדוד בצאן, ולא נהגם אלא במדבר להרחיקם מן הגזל וכו'. וכן במשה הוא אומר וינהג את הצאן אחר המדבר (שמות ג-א), להוציאן מן הגזל, ולקחו הקב"ה לרעות ישראל שנאמר (תהלים עז-כא) נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן ע"ש. הרי לנו כי אין זוכין לגדולה מיירושה, רק כאשר האדם שלם בממונו. ולכן יהי ממון חברך חביב עליך, ובה והתקן עצמך ללמוד תורה, ובלא זה התורה אינה ירושה לך, וכמו שרואין במשה דוד, שבדקם ה' בתחלה בגזל, ולא הועיל זכותו של עמרם שהיה גדול הדור (סוטה יב.) למשה, וכן זכותו של ישי לבנו דוד, מפני שאינה ירושה לך.

ממונו כדי להניח לבניו, אין זה דאגתו, כי אם נגזר עליהם עושר, פרנסתו ועושרן עמהם, ואם לא נגזר עליהן, אז יאבדוהו ולא ישאר מה שהכינו להם.

*

ו בזה נבוא לבאר בטעם שהנגעים באים על ביתו דייקא, ולא על כליו ומסחריו וכספו וזהבו, והוא על פי מה שכתוב באגרא דפרקא (רמז קכו) בשם הרד"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב ז"ע, על מה שאנחנו רואים כמה פעמים הילדים בקטנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלימוד תורתם, ומתפללים בכוונה ועונים אמן יהא שמיה רבה, ומיישרים אורחותם, ואחר כך כשמתגדלים מתהפכים ח"ו במדות גרועות ומבטלים התורה והתפלה וכיוצא, ומאין יתהווה זה, הרי התורה שלמדו בקטנותם והוא הבל שאין בה חטא, היה מהראוי שתעמוד למשען להם, ויוסיפו אומץ בנפשותם, כי מצוה גוררת מצוה. ואמר הוא ז"ל, שהוא על שאבותיהם האכילו אותם ממון גזל שסיגלו על ידי משא ומתן שאינו באמונה, ונתפטמו באיסורים, ושב להם לבשר מבשרם, ועל ידי זה נולדים תאות ומדות גרועות ע"ש

ו הנה כלי הבית ומסחריו הם הדברים הפרטיים ששייכים לבעליו, אבל הבית מיוחד לו ולאשתו ולבניו בני ביתו. ורוצים מן השמים להראות, שמה שאינו מדקדק בהונו שלא יתערב בו ממון אחרים, אין זה חטא פרטי הנוגע רק לו, אלא זה משאיר נגע גם בהבית, על בניו ובני ביתו שהם מתפרנסים מממונו, ואם לא יתקן פרנסתו להיות המשא ומתן שלו באמונה, יוכל להפסיד אחר כך גם בני ביתו שלא יוכלו להתעלות.

*

ו זהו שלימד לנו התנא במשנתנו, יהי ממון חברך חביב עליך כשלך, אשר כמו שאתה שומר את ממוןך שלא יפסד, ולא יקחו אותה אחרים, כן תתנהג גם בממון חברך שלא לנגוע בה. והתקן עצמך ללמוד תורה, וכאשר תתרגל בשמירה וזהירות מממון שאינו שלך, בזה עצמו תתקן אותך ואת ביתך ללמוד תורה, שאינה ירושה לך, אם לא מתקן

סעודה שלישית

להבין הא אמרו במדרש (ויק"ר יז-ד) אין בעל הרחמים נוגע בנפשות תחלה, תחלה הן באים בביתו, לא חזר, הן באים על בגדיו, לא חזר הרי הם באים על גופו ע"ש. ואם כן היה

אדם כי יהיה בעור בשרו שאת וגו' (יג-ב). ויש להבין למה התחיל פרשה זו בתואר 'אדם'. וכן הכפיל הכתוב להלן, נגע צרעת כי תהיה 'באדם' והובא אל הכהן (יז-ט). גם

גם יש לומר, כי ה' אמר ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור וגו', ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים (שמות יב-יב), וברש"י של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ (מכילתא) ע"כ. אם כן גם אלהיהם נידונו עמהם, על כן שפיר אמר וגם 'את' הגוי אשר יעבודו, לרבות אלהיהם, שגם הם ידון אותם ה' ביחד עמהם.

והנה ביד דוד בפרשתנו הקשה, דלמה לא מצינו מוזכר דין נגע צרעת בכלי כסף וזהב. וכתב דמבואר בפענח רזא (בפרשתנו) דנגעי בגדים בא להם, כי עבודה זרה ומשמשיה מחוייבים לנתוך ולשרוף, ובבגדים שמביזת הים וביזת מצרים לא היו יודעים איזה הם משמשיהם, והרי לא בלו שמלותיהם כל ארבעים שהיו במדבר, לכן שלחו בהם נגעים שיהיו נשרפים כדינם ע"כ.

ולפי זה אתי שפיר למה לא היו נגעים על כסף וזהב, כי במצרים עבודה זרה של כסף ושל זהב נתכת וחזרה כבתחלה. ותמן תנינן (עבודה זרה מא:): עבודה זרה שנשתברה מאליה מותרת, מסתמא בטולי מבטיל לה, מימר אמר איהי נפשה לא אצלה, לההוא גברא מצלה לה ע"ש. ולכן לא בא צרעת בכסף וזהב, שאם היו עבודה זרה ומשמשיה היו מתבטלים עוד במצרים ע"כ.

ומעתה אתי שפיר סמיכות הדברים שאמר ה', וגם 'את' הגוי אשר יעבודו דן אנכי, שזה בא לרבות שיעשה שפטים גם באלהיהם, ואם כן אין לחוש על הרכוש של כסף וזהב, שיתכן שהם של עבודה זרה ומשמשיה, כי היה נתכת במצרים ונתבטלה, ולכן שפיר אחר זה יוכלו לצאת ברכוש גדול, ואין להם לחוש להנאת עבודה זרה.

אמנם ביד דוד שם העיר על הפענח רזא, דהא תינח בגדים שבא עליהם נגעים טמאים שדינם בשריפה, אבל בגדים שבא עליהם נגעים ממראות טהורות אשר די להם בכביסה, אי אפשר שבאים משום שהיו תחלה בגדי עבודה זרה, שהרי אינם נשרפים. וצריכין לומר דנגעים טהורים באים על עון, להורות להאדם שיעשה תשובה, ושב ורפא לו ע"כ.

וכמו כן יש לומר גם בנגעי בתים, שאם סופו היו צריכין לנתוך הבית, זה בא בשביל המטמוניות שנגנזו בה, ואז היא בשורה טובה. אבל נגעי בתים שנטהרו, ולא הוצרכו לנתוך הבית, נגעים כאלו באו בשביל החטא, לעורר אותו לתשובה.

ראוי שיקדים הכתוב פרשת נגעי בתים ובגדים, ובאחרונה יכתוב פרשת נגעי הגוף, ואילו בקרא איפכא כתיבא, בתחלה פרשת נגעי אדם, ואחריה דיני נגעי בגדים ובתים. וברבינו בחיי (יד-נד) כתב בטעמו, לפי שהתורה דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, וכדי שלא יהא הסדר מסודר בפורענות הולך וגדל, וכמו שהיה הענין, אלא הולך ומתמעט כנתבאר לנו בסדר הפרשיות עכ"ל"ק.

ובמדרש תדשא אמרו בזה עוד טעם, כי בהיות שנגעי בתים לא היה שייך במדבר, כדכתיב כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחוז (יד-לד), ונגעי אדם היה נוהג גם במדבר, וכמו שהיה אצל מרים (במדבר יב-יב), על כן הקדים הכתוב נגעי אדם. והא דלא הקדים נגעי בגדים, הוא מטעם שבגדים שלהם היו עליהם בדרך נס, שמלתך לא בלתה מעליך (דברים ח-ד), וברש"י ענני הכבוד היו שפים בכסותם ומגהצים אותם, ואף קטניהם, כמו שהיו גדלים היה גדל לבושן עמהם כלבוש הזה של חומט שגדל עמהם ע"כ. ועל כן לא היה חל עליהם נגעים ע"כ.

*

ומתחלה נקדים לבאר, במה דנראה מהמדרש דנגעי בתים באים בשביל החטא, וכן איתא בגמרא (ערכין טז), אבל ברש"י בפרשתנו כתוב, ונתתי נגע צרעת (יד-לב), בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם, כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, ועל ידי הנגע נותץ הבית ומוצאן (ויק"ר יז-יז) ע"כ. ולכאורה הדברים סותרים זה את זה.

ונראה דהנה בגזירת גלות מצרים אמר ה' לאברהם, ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול (בראשית טו-יג). וברש"י 'וגם' לרבות ארבע מלכיות, שאף הם כלים על ששעבדו את ישראל (ב"ר מד-יט) ע"כ. אמנם באור החיים הק' דקדק שיש כאן עוד ריבוי 'את' הגוי ע"ש. ונראה כי הכתוב אומר, ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים, מבכור פרעה היושב על כסאו, עד בכור השבי אשר בבית הבור (שמות יב-כט). וברש"י הכה כל בכור, אף של אומה אחרת והוא במצרים. עד בכור השבי, שהיו שמחים לאידם של ישראל (תנחומא ז) ע"כ. ואם כן לא רק המצריים שעבדו בישראל דן ה', אלא גם מאומות אחרות שראו העיניו של ישראל, והיו שמחים באידם, גם כן נידונו. ועל כן אמר ה' וגם 'את' הגוי אשר יעבודו דן אנכי, היינו אותן שיהיו טפלים להמצריים גם כן ידון אותם.

איתא (ב"ר יב-טו) שעלה במחשבה לברא את העולם בדין, וראה שאין העולם מתקיים, עמד ושיתף מדת הרחמים. נמצא דהתנהגות מדת הרחמים אינו רק משום קיום העולם, ומי שאינו עוסק במצוה זו, הרי אינו חושש על קיום העולם דלא תוהו בראה וכו' (ישעיה מה-יח), נמצא נשאר עומד על תחלת המחשבה כנ"ל ע"כ.

ואם כן מכל שכן מי שנתרגל בגזל, שזהו היפוך קיום העולם, איש את רעהו חיים בלעו, בודאי שמודדין לו כמדתו, ואין הנהגת ה' עמו ברחמים, ויתכן שיפגע בנפשות תחלה, כי רק 'בעל הרחמים' אינו נוגע בנפשות תחלה, אבל לא נאמר כן במדת הדין. ועל זה אמרו (שבת קנא.) ונתן לך רחמים [שתרחם על הבריות] ורחמך והרבך (דברים יג-ח), כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים. וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים ע"כ. והיינו כי המרחם על הבריות, עוסק בקיומו של עולם, וכמו שנאמר (תהלים פט-ג) עולם חסד יבנה.

ולכן לולא חטא הגזל והחמס של אנשי דור המבול, לא היו נידונים מיד לכליה, אלא היו נענשים תחלה בממונם, שכן אין בעל הרחמים נוגע בנפשות תחלה, אבל מכיון שהיה ממונם גזול, נחתם מיד גזר דינם להנני משחיתם את הארץ. וזהו שאמר 'קץ כל בשר', מה שבדרך הכלל אני מעניש בזה רק בסופו, 'בא לפני', אני מקדים בזה תחלה, שהקדים לפגוע בנפשות תיכף, וזהו מפני שמלאה הארץ חמס כנ"ל.

ולכן כאשר הנגעים באים בשביל גזל, אז יתכן שיקדים נגעי אדם מתחלה. ומבואר ברש"י (ויקרא א-ב) אדם כי יקריב מכם קרבן, למה נאמר אדם, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל (ויקרא ב-ז) ע"כ. על כן כשהקדים הכתוב תחלה נגעי אדם קודם נגעי בתים, משום דבעון גזל נגעי אדם קודמת, התחיל בתואר 'אדם' כי יהיה בעור בשרו, להורות שבשביל שנפגם במדה זו שהיה אצל אדם הראשון, שלא היה אצלו גזל, על כן בא עליו נגעי אדם תחלה. ונגע צרעת כי תהיה 'באדם', היינו כאשר הנגע הוא במדה של 'אדם' שלא היה אצלו גזל, אז והובא אל הכהן, ההתחלה היא בנגעי גופו.

וכעת נבוא לבאר מה שהתורה התחילה בנגעי אדם, הלא אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה. ויש לומר על פי מה שמצינו בדור המבול, קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס (בראשית ו-ג), וברש"י לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל (סנהדרין קח.) ע"כ. והקשו המפרשים הלא חטאם היה כי השחית כל בשר את דרכו, ולמה לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. וכתוב במלא העומר כי באמת אין בעל הרחמים נוגע בנפשות תחלה, ואם כן למה התחיל עונשו של דור המבול מיד באמחה את האדם. אך באמת אין ממונו של אדם עשוי להציל את בעליו, אלא רק כשהממון נרכש בדרכים כשרות והגונות, כי אז יוצא שהאדם מאבד את ממונו שלו ועל ידי כך הוא מקבל את עונשו. אבל אם הממון הוא גזול ועשוק ואינו בכלל קנינו של האדם, אזי אין בכוחו להציל מעונש. וכבר דברנו מזה בפרשת תזריע מצורע תשע"ה].

ועל פי דרכו, היה נראה לומר עוד בטעמא דמילתא, דמי שמשוקע בחטא של גזל, לא מתנהג ה' עמו במדה זו, שאינו נוגע בנפשות תחלה. והוא על פי מה שכתוב בישמח משה (ריש פ' אחרי ד"ה עוד) לבאר מה דאיתא בגמרא (ברכות י.) בהא דחזקיהו המלך שאמר לו ישעיה, צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' (מלכים ב כ-ב), כי מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא, אמר ליה מאי כולי האי, אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה. ויש להבין דהא חזקיה לא שאל אותו מפני מה, דידע הא דכתיב כי אין אדם אשר לא יחטא (שם א ח-מו), אך שאל אותו מאי כולי האי, ורצה לומר מפני מה מגיע לו עונש גדול בזה ובבא, ואם כן מאי השיב לו משום דלא עסקת פריה ורביה, אכתי קשה מאי כולי האי, דעל זה אין מהראוי להענש עונש גדול כזה. אמנם הענין נכון, על פי מה שכתב העקרים (מאמר רביעי פרק ל"ו ל"ז ל"ח), כי לפי שורת הדין ראוי שיהיה העונש נצחי והשכר זמני, אבל רב חסד מטה כלפי חסד (ר"ה יז.), ומנהיג עולמו ברחמים שיהיה השכר נצחי לאוהביו ולשומרי מצותיו, והעונש זמני, עיין שם מלתא בטעמא בארוכה. ולפי זה נראה דעל זה החטא דלא עסקת בפריה ורביה, ראוי להעמיד על קו הדין שיענש עונש נצחי בזה ובבא, דהא

הגליון הזה נתעב על ידי

מוה"ר ר' פנחס יעקב געלב הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בנו למול טוב	הרב ר' דוד יוסף טענענבוים שלישי"א לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בנו למול טוב	מוה"ר ר' פנחס דוד בראדי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בנו למול טוב
מוה"ר ר' אליעזר ברוך פריעד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יעקב רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' שמואל דוד פישער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות